

Kwartaalbericht 2016

ING CDC Pensioenfonds communiceert over de resultaten van Q4

Als je werkt bij ING voert ING CDC Pensioenfonds vanaf 1 januari 2014* jouw huidige pensioenregeling uit. Samen met je werkgever leg je maandelijks premie in om de pensioenopbouw, op basis van het middelloonstelsel, mogelijk te maken. De pensioenopbouw en de toekomstige toeslagen zijn voorwaardelijk, afhankelijk van de financiële situatie van het fonds. Wil je meer weten? Klik dan door naar de resultaten rondom [de financiële positie](#), [de beleggingen](#), [de communicatie](#) en [de bestuursbesluiten](#) in Q4 van 2016.

Wil je voorgaande kwartaalberichten bekijken? Klik dan [hier](#). Wil je checken wat een bepaald begrip, zoals dekkingsgraad of matching portefeuille, inhoudt? Je vindt ze terug in onze [begrippenlijst](#).

*Werkte je voor die datum bij ING, dan heb je ook pensioen opgebouwd bij [Pensioenfonds ING](#).

Stijging dekkingsgraad en vrijwel ongewijzigde beleidsdekkingsgraad

De financiële positie van ING CDC Pensioenfondsen wordt onder andere beoordeeld aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen (de waarde van de beleggingen) van het fonds en de pensioenverplichtingen (alle nu en in de toekomst uit te keren pensioenen) die daar tegenover staan.

Waarom zijn er financiële buffers nodig?

Een dekkingsgraad van 100% betekent dat het fonds op dat moment precies genoeg vermogen heeft om alle toekomstige verplichtingen na te komen. Is de dekkingsgraad hoger, dan beschikt het fonds over financiële buffers. Deze dienen om schommelingen in de waarde van de beleggingen en de verplichtingen op te vangen, en voor toeslagverlening. De dekkingsgraad schommelt onder andere omdat de waarde van de beleggingen en van de pensioenverplichtingen meebeweegt met de beurskoersen en de rentestand.

Wanneer is er een reservetekort?

Om te beoordelen of er sprake is van een reservetekort, gebruikt het fonds de beleidsdekkingsgraad. Dat is het gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad moet aan een voorgeschreven minimum niveau voldoen dat per pensioenfonds kan verschillen en ieder kwartaal opnieuw wordt berekend. Bij ING CDC Pensioenfondsen is de wettelijk vereiste beleidsdekkingsgraad 120% per 31 december 2016. Zolang de beleidsdekkingsgraad lager is dan het vereiste minimum niveau, is er sprake van een reservetekort en blijft het herstelplan van kracht.

Wanneer is toeslagverlening mogelijk?

Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110% mag het fonds geen toeslagen verlenen. Is de beleidsdekkingsgraad hoger dan 110% dan mag het fonds in principe toeslagen verlenen voor zover dit mogelijk is op basis van de omvang van de reserves op dat moment. Dit heet toekomstbestendig indexeren.

Reservetekort blijft in Q4 2016 vrijwel onveranderd

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 bedroeg 104%. Dit is een daling ten opzichte van de beleidsdekkingsgraad aan het einde van Q3 2016, die toen 105% bedroeg. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de laatste 12 maanden. Omdat de dekkingsgraad in Q4 2016 lager was dan die in Q4 2015, is de beleidsdekkingsgraad dit kwartaal gezakt. Voor het lopende herstelplan heeft dit geen gevolgen.

Ontwikkeling dekkingsgraden

De ontwikkeling van het pensioenvermogen en de pensioenverplichtingen gedurende de laatste vier kwartalen was als volgt:

Op basis van DNB rentecurve

in € miljoen	Einde Q4 2016	Einde Q3 2016	Einde Q2 2016	Einde Q1 2016
Pensioenvermogen	926	907	820	694
Pensioenverplichtingen	870	888	786	675
Dekkingsgraad	106%	102%	104%	103%
Beleidsdekkingsgraad	104%	105%	107%	110%

Uit dit overzicht blijkt dat de dekkingsgraad in het vierde kwartaal van 2016 steeg van 102% naar 106% (+4%). Tevens steeg de rekenrente en werden positieve aandelenrendementen behaald. Door de rentestijging nam de marktwaarde van de (langlopende) obligaties in de matching portefeuille af, met als gevolg een negatief rendement op obligaties (zie beleggingen). Een ander effect van de rentestijging was een afname van de boekwaarde van de pensioenverplichtingen. Tegelijkertijd vond er opbouw van nieuwe pensioenen plaats op basis van premies van de werkgever en deelnemers. Door deze ontwikkelingen steeg de dekkingsgraad per saldo ten opzichte van het voorgaande kwartaal met circa 4%. Omdat de beleidsdekkingsgraad een gemiddelde is van de laatste 12 maanden en niet alleen van het laatste kwartaal, was het effect van dit alles op de beleidsdekkingsgraad beperkt (per saldo min 1%).

Conclusie

De gestegen rente en positieve aandelenrendementen hebben geleid tot een toename van de dekkingsgraad in het vierde kwartaal van 2016 van 102% tot 106%. De beleidsdekkingsgraad nam licht af van 105% tot 104%. Het lopende herstelplan blijft dan ook van kracht.

Trump-kaart en centrale banken bepalen het sentiment

Het beleggingsbeleid van ING CDC Pensioenfonds is gericht op de lange termijn. Als startend fonds heeft ING CDC Pensioenfonds in 2014 gekozen voor een beleggingsbeleid dat in de eerste jaren verhoudingsgewijs behoedzaam is (met relatief veel staatsobligaties), maar waarbij voldoende rendementspotentieel in de beleggingsportefeuille overblijft om eventueel te kunnen indexeren.

Twee portefeuilles

De beleggingen van ING CDC Pensioenfonds zijn onderverdeeld in twee portefeuilles.

Matching portefeuille	Return portefeuille
<p>Deze portefeuille heeft als primair doel om de (nominale) pensioenverplichtingen te financieren.</p> <p>In de matching portefeuille wordt hoofdzakelijk belegd in Europese staatsobligaties van een hoge kwaliteit die zodanig worden gekozen dat de geldstromen van de obligaties en de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel met elkaar samenvallen ('matchen').</p> <p>De omvang van de matching portefeuille bedraagt per 31 december 2016 in totaal 62% van het belegd vermogen van ING CDC Pensioenfonds. In 2017 wordt gestreefd naar een strategische allocatie van 60% voor deze portefeuille, wat in lijn is met het ingroeipad van het fonds.</p>	<p>Deze portefeuille heeft als primair doel om (op termijn) voldoende rendement te creëren om toeslagverlening mogelijk te maken.</p> <p>In de return portefeuille wordt gezocht naar een hoger rendement door te beleggen in aandelen en onroerend goed.</p> <p>De omvang van de return portefeuille bedraagt per 31 december 2016 in totaal 38% van het belegd vermogen van ING CDC Pensioenfonds. In 2017 wordt gestreefd naar een strategische allocatie van 40% voor deze portefeuille, wat in lijn is met het ingroeipad van het fonds.</p>

Ontwikkelingen op de financiële markten

De financiële markten zetten de trend (van stijgende aandelen- en dalende obligatiekoersen) in het vierde kwartaal voort, aangewakkerd door de verrassende verkiezingsoverwinning van Trump. Obligatiekoersen kwamen verder onder druk door de hogere inflatieverwachtingen als gevolg van onder andere infrastructurele investeringen en protectionistische maatregelen van Trump. Aandelenkoersen stegen verder als gevolg van goede bedrijfsresultaten en macro-economische cijfers en de positieve verwachtingen van het Trump-beleid (lagere belastingen en minder regelgeving) voor Amerikaanse bedrijven.

De Amerikaanse centrale bank (FED) verhoogde medio december, zoals verwacht, de rente-(range) met 0,25% op basis van de inflatie- en werkgelegenheidsontwikkelingen. De Europese centrale bank (ECB) gaf begin december aan het opkoopprogramma te verlengen tot en met

december 2017 en het volume aan te passen van € 80 mld. naar € 60 mld. Daarnaast werd het minimum renteniveau losgelaten en de minimumlooptijd verkort van 2 jaar naar 1 jaar. Hoewel de ECB officieel aangaf dat er geen sprake was van afbouw, interpreteerde de markt dit anders. Het beleid van de Japanse centrale bank (BoJ) bleef dit kwartaal ongewijzigd.

De aandelenportefeuille behaalde ruim 6% rendement in het vierde kwartaal, waarbij met name de Amerikaanse aandelen een sterke performance in euro's lieten zien als gevolg van een sterkere Amerikaanse dollar (een gevolg van de Trump-kaart). Beursgenoteerd vastgoed en de aandelen Opkomende markten hadden hinder van respectievelijk de oplopende rente en mogelijke protectionistische maatregelen van de nieuwe Amerikaanse president. Het herstel van de Nederlandse woningen daarentegen zette door, met als gevolg een rendement van circa 5% op deze beleggingscategorie in het vierde kwartaal. Zowel de obligatieportefeuille als de pensioenverplichtingen lieten een waardedaling van circa 10% zien door de stijgende rente. Door onder andere de sterkere waardedaling van de verplichtingen en de goede rendementen op de return portefeuille steeg de dekkingsgraad circa 4 procentpunten naar 106%.

Benchmark

ING CDC Pensioenfonds beoordeelt de beleggingsrendementen door deze te vergelijken met een benchmark die is afgeleid van het strategisch beleggingsbeleid. Een benchmark is een meetlat om de prestaties van de beleggingsportefeuille te evalueren op de langere termijn. Het totaal rendement is een gewogen gemiddelde van het rendement van de matching portefeuille en de return portefeuille. Omdat valutakoersen een grote rol spelen bij de buitenlandse beleggingen in de return portefeuille, dekt het fonds de niet-euro valutaschommelingen voor een belangrijk deel af. Het resultaat van deze valuta-afdekking wordt bij het totaal rendement geteld.

	Beleggingsportefeuille ING CDC Pensioenfonds Q4 2016	Benchmark Q4 2016	Beleggingsportefeuille ING CDC Pensioenfonds 2016	Benchmark 2016
Matching portefeuille	-10,4%	-9,8%	+11,6%	+8,0%
Return portefeuille	+6,0%	+6,2%	+9,5%	+9,6%
Valuta-afdekking	-0,5%	-0,5%	-0,3%	-0,3%
Totaal rendement*	-5,2%	-4,7%	+11,6%	+9,3%

*Het totaal rendement is gebaseerd op de gewogen gemiddelden van de matching portefeuille, return portefeuille en valuta-afdekking.

In het vierde kwartaal van 2016 heeft ING CDC Pensioenfonds met de matching portefeuille een rendement behaald van -10,4%. De return portefeuille behaalde een rendement van 6,0%. De valuta-afdekking had een negatieve invloed op de portefeuille van circa 0,5%. Het gewogen totaal rendement op de beleggingen van ING CDC Pensioenfonds was -5,2%.

Online en face to face

ING CDC Pensioenfonds publiceerde in het vierde kwartaal de resultaten van het jaarlijkse pensioenonderzoek. Verder kwam de Special najaar uit met het thema 'Beleggen'. Samen met Pensioenfonds ING gaf het fonds workshops aan medewerkers tijdens Financieel fit Breaks in Leeuwarden en Amsterdam. Tenslotte stond de digitale nieuwsbrief van december in het teken van de van de stijging van de AOW- en de pensioenleeftijd.

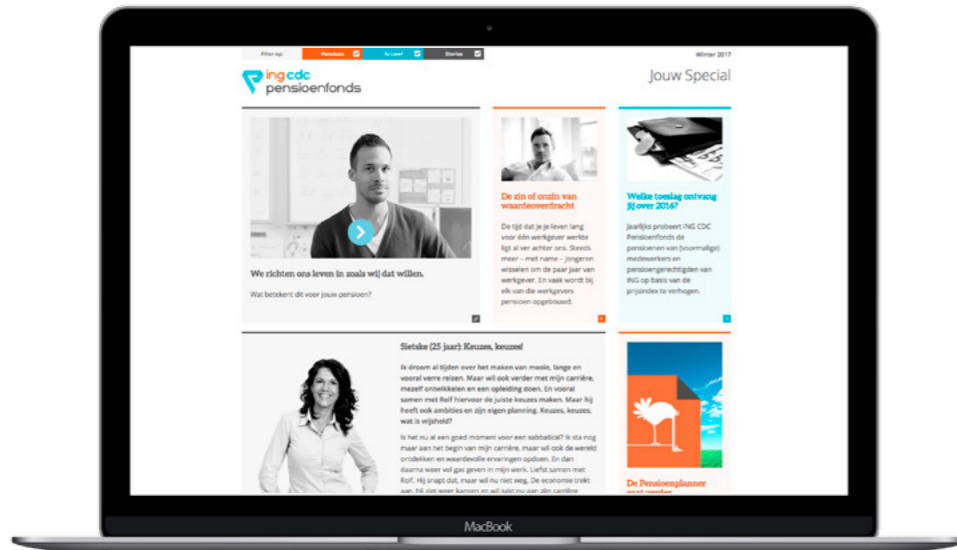
7,2

Stijging tevredenheid versus lager vertrouwen

In het vierde kwartaal hebben 579 medewerkers van ING meegedaan aan het jaarlijkse online [pensioenonderzoek](#) van ING CDC Pensioenfonds. Ten opzichte van 2015 is de algemene tevredenheid gestegen van 7,1 naar 7,2. Daartegenover daalde het vertrouwen van 6,5 naar 6,1. Acht van de tien medewerkers heeft een (zeer) gunstig beeld van het fonds. Eenzelfde aantal weet dat het zijn of haar eigen verantwoordelijkheid is om te zorgen voor voldoende inkomen na pensionering.

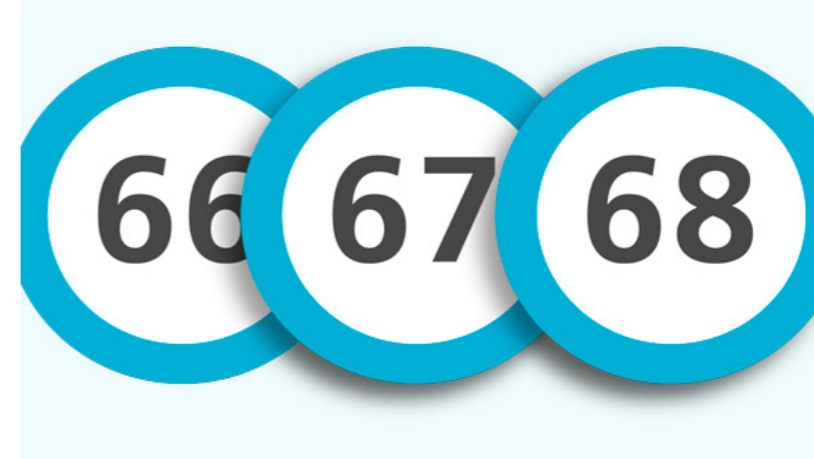
Thema beleggen in Special najaar

De online Special bracht actualiteiten over het fonds, jouw pensioen bij ING en maatschappelijke opinies. Centraal stond het thema beleggen met de video 'Hoge rendementen komen niet vanzelf' en twee artikelen over het beleggingsbeleid bij (potentiële) crises en waarom pensioenfonds beleggen.

Stijging AOW- en pensioenleeftijd

In december verzondt het fonds een digitale nieuwsflits met speciale aandacht voor de stijging van de [AOW- en pensioenleeftijd](#). Ben je na 1954 geboren? Dan gaat voor jou de AOW-leeftijd in 2022 met drie maanden omhoog. Reden daarvoor is de stijgende levensverwachting. Als die in dit tempo doorgaat, ligt de pensioenleeftijd in 2025 mogelijk al op 68 jaar. Het is de eerste keer dat de automatische verhoging van de AOW-leeftijd wordt toegepast.

Workshops in Leeuwarden en Amsterdam

ING CDC Pensioenfonds en Pensioenfonds ING hebben in het vierde kwartaal workshops over pensioen gegeven tijdens de Financial fit Breaks in Leeuwarden en Amsterdam. Opnieuw was een informatiestand ingericht waar medewerkers in gesprek konden gaan met de fondsen over hun pensioen.

Ontwikkeling deelnemersbestand

In het vierde kwartaal heeft het deelnemersbestand zich als volgt ontwikkeld:

	Q4 2016			Q3 2016			Q2 2016			Q1 2016		
	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %	man	vrouw	in %
Werkt bij ING	9.221	5.308	77,3%	9.348	5.399	79,8%	9.493	5.445	81,5%	9.501	5.439	83,8%
Werkt niet meer bij ING	2.424	1.630	21,6%	2.119	1.437	19,2%	1.923	1.317	17,7%	1.631	1.116	15,4%
Met pensioen	91	50	0,7%	82	49	0,7%	66	45	0,6%	59	41	0,6%
Arbeidsongeschikt	34	42	0,4%	29	34	0,3%	20	29	0,3%	11	22	0,2%
Totaal	11.770	7.030	100%	11.578	6.919	100%	11.502	6.836	100%	11.202	6.618	100%
Totaal man/vrouw	18.800			18.497			18.338			17.820		

Governance centraal

Bestuursmodel (governance)

ING CDC Pensioenfonds en NN CDC Pensioenfonds voeren vanaf 1 januari 2014 gezamenlijk de pensioenregeling van ING respectievelijk NN Group uit. De startperiode van de pensioen-uitvoering noemen we ook wel de transitiefase. Aan deze transitiefase is per 31 december 2016 een einde gekomen.

Het bestuur heeft na overleg met de stakeholders gekozen voor een paritair [bestuursmodel](#) waarin dezelfde bestuursleden zitting zullen hebben als tijdens de transitiefase.

Raad van toezicht

Gelijk met de invoering van het paritaire bestuursmodel is een [raad van toezicht](#) ingesteld. De raad van toezicht heeft als taak toezicht te houden op het beleid en de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds. De drie onafhankelijke personen zijn inmiddels door De Nederlandsche Bank benoemd.

Verantwoordingsorgaan

In het vierde kwartaal heeft het verantwoordingsorgaan een positief advies uitgebracht inzake het beloningsbeleid van ING CDC Pensioenfonds met ingang van 1 januari 2017.

In verband met het aftreden van Lex Steenbergen als lid van het [verantwoordingsorgaan](#), is Walter Scheepmaker op 1 november 2016 als werkgeversvertegenwoordiger tot het verantwoordingsorgaan togetreden. Verder is Elena Kalthoff-Seferiadis door het verantwoordingsorgaan benoemd als voorzitter.

Disclaimer

Dit kwartaalbericht is op zorgvuldige wijze tot stand gekomen. In het jaarverslag over 2016 worden de definitieve cijfers gepubliceerd. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.